

วิจารณ์หนังสือ (Book Review)
สยามสามไตรสู่อนาคตสดใส ด้วยการศึกษไทยวิถีพุทธ
SIAM TRIPLE TRI TOWARDS A BRIGHT FUTURE
WITH THAI BUDDHIST EDUCATION

ผู้เขียน: พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)

Author: PhraBarhmagunabhorn (P.A. Payutto)

พระศุภราชัย สุรสกโก (ล้วนศรี)¹

และ พระมหามิตร ฐิตปณฺโญ²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น^{1,2}

PhraSuparachaiSurasukko (Luansri)¹

PhramahaMit Thitapanyo²

MahachulalongkornrajavidyalayaUniversity, Khonkaen Campas, Thailand^{1,2}

Corresponding Author, E-mail: phonginpra@gmail.com

บทนำ

หนังสือเรื่อง สยามสามไตร สู่อนาคตที่สดใส ด้วยการศึกษไทยวิถีพุทธ เป็นหนังสือที่เผยแพร่คำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยนำมาแสดงไว้อย่างถูกต้อง ชัดเจน และเป็นระบบ เหมาะสำหรับคนรุ่นใหม่ใช้ในการศึกษา มีจำนวน 273 หน้า พิมพ์เป็นครั้งที่ 8

* ได้รับบทความ: 2 ตุลาคม 2562; แก้ไขบทความ: 25 มิถุนายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 28 มิถุนายน 2563

Received: October 2, 2019; Revised: June 25, 2020; Accepted: June 28, 2020

เขียนโดยพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ผู้เขียนมีนามเดิมว่า ประยุทธ์ อารยางค์กูร หรือรู้จักในนามพระธรรมปิฎก ปัจจุบันได้รับสมณศักดิ์ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ เกิดที่อำเภอศรีประจันต์จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อปี พ.ศ. 2481 เริ่มบวชสามเณรตอนอายุได้ 13 ปีจนสอบได้นักธรรมชั้นเอกและเปรียญธรรม 9 ประโยค ขณะยังเป็นสามเณรสำเร็จการศึกษาปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 1) จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หลังจากสำเร็จการศึกษาเป็นอาจารย์ในมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นผู้ช่วยเลขาธิการ และต่อมาเป็นรองเลขาธิการ นอกจากสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในประเทศไทยแล้ว ท่านได้รับนิมนต์ไปบรรยาย ณ University Museum แห่งมหาวิทยาลัย Pennsylvania และที่ Swarthmore College สหรัฐอเมริกา ท่านมีธรรมกถาที่เผยแพร่ฉบับพิมพ์ และพิมพ์งานหนังสือที่ใช้เป็นหลักอ้างอิงหลายร้อยเรื่อง โดยเฉพาะหนังสือพุทธธรรม พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม และพจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์

โครงสร้างของหนังสือ

หนังสือแบ่งออกเป็น 2 ภาค ภาคที่ 1 สู่สาระ แบ่งออกเป็น 6 บท คือ สยามมาอยู่กับสามไตร ไตรที่นับถือ/นำทาง ไตรที่รู้ทัน ไตรที่ต้องทำ สามไตรขยายสู่การปฏิบัติ สามไตรณ ฐานของการปฏิบัติ ภาคที่ 2 สู่สาระ แบ่งเป็น 2 ส่วน ปรากุณาม สยามไตร ก้าวสู่จุดหมาย สยามสามไตร สู่อนาคตที่สดใสด้วยการศึกษาวิถีพุทธ

หนังสือเล่มนี้ เป็นหนังสือที่รวบรวมบทความของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) หรือพระพุทธโฆษาจารย์ ซึ่งได้จัดทำขึ้นเนื่องในโครงการ บวชเรียนชุดนี้ ตัวก็ได้บุญ บุญคุณก็ได้ตอบแทนพ่อแม่ เพื่อถวายให้พระภิกษุสงฆ์ พระอาจารย์ พระภิกษุบวชใหม่ ตลอดจนผู้สนใจในธรรมที่อยู่ตามสำนักเรียนต่าง ๆ นับว่าเป็นหนังสือที่ทรงคุณค่าอย่างยิ่ง ในการบวชและด้านข้อควรปฏิบัติของพระบวชใหม่ ที่ท่านพระธรรมปิฎกได้จารึกเอาไว้ เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้สืบสานปณิธานของท่านต่อไป

เนื้อหาโดยย่อ

สยาม มาอยู่กับ สามไตร

ผู้เขียนได้อธิบายคำว่า “สยาม” อ่านว่า [สะ-หยาม, สะ-หยาม-มะ] น. ชื่อเรียกประเทศไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นประเทศไทย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2482” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559: 5) ซึ่งในความหมาย พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมาย ดังนี้

“สยาม, สยาม – [สะ-หยาม] น. ชื่อเดิมของประเทศไทย, ต่างประเทศเรียกชื่อเรียกเพี้ยนเป็น “เซียม” หรือ “เสียม” ก็มี (Siam) สยามรัฐ น. แคว้นไทย, ประเทศไทย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 935)

ผู้เขียนได้อธิบายในแง่ของหลักธรรม สยาม ประกอบด้วย “ส” กับ “ยาม” “ส” มาจาก “ส” ที่แปลว่า หรือพร้อมด้วย หรือเปล่งง่าย ๆ ว่า มี แต่ทางวิธีทางไวยากรณ์ของภาษาบาลี เมื่อเอามารวมกับคำอื่น ก็ตัดเหลือ “ส” จึงเป็น “สยาม” ดังนั้น สยาม จึงแปลว่า พร้อมด้วยยาม “ยาม” ในที่นี้ แปลว่า การยับยั้งชั่งใจ การควบคุมตน การปกครองตัวเองได้ แม้แต่ในด้านชีวิตของตัวเองก็สำคัญอย่างยิ่ง การปกครองตนเอง นอกจากเว้นจากการเบียดเบียนทางสังคม และการเบียดเบียนตนเองแล้ว อีกด้านที่ต้องใช้ก็คือ การเว้นจากการเบียดเบียนธรรมชาติ การที่คนแก้ไขสิ่งแวดล้อมไม่เสร็จ คือ ไม่มี “ยาม” นี้แหละ หมายความว่า คนปกครองตนเองไม่ได้ ไม่สามารถบังคับควบคุมจิตใจของตน ไม่รู้จักฝึกตน ขาดความเข้มแข็ง เคยตัวกับการตามใจตน ขินกับการมั่งง่าย หรือเห็นแต่ประโยชน์ส่วนตัว การควบคุมปกครองตนเอง นอกจากจะเว้นให้ยังจากการเบียดเบียนทางสังคม และเบียดเบียนตนเองแล้ว ยังจะต้องไม่เบียดเบียนธรรมชาติอีกด้วย เอาเป็นว่า สยาม ก็คือ สหยาม แปลว่า พร้อมด้วยการควบคุมตนเองได้ หรือพร้อมด้วยการปกครองตนเองได้ สยามนั้นแปลได้ทั้งสองอย่าง จะแปลว่า ประเทศไทยในชื่อเดิม ก็ได้ หรือจะแปลว่า ผู้มีความสามารถในการควบคุมตนเอง ก็ได้

ผู้เขียนให้ทัศนะในเรื่อง สามไตร มีใช้มากเหลือเกิน แม้แต่ในด้านรูปธรรม เครื่องใช้ของพระ ในที่นี้ก็จะพูดถึง สามไตร ได้แก่ 1. ไตรรัตน์ ก็คือพระรัตนตรัยนั่นเอง 2. ไตรลักษณ์ คือ ลักษณะ 3 อย่าง เป็นหลักธรรมสำคัญมาก เป็นเรื่องของกฎธรรมชาติ และ 3. ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เมื่อรวมกันเป็น สยามสามไตร ก็จะแปลออกเป็น 2 แบบ แบบที่ 1 ในแง่ชื่อประเทศไทย แปลว่าหลักไตรทั้งสามของชาวสยามหรือชาวไทย หรือแปลว่า คนไทย

กับหลักไตรทังสาม แบบที่ 2 ในแง่สยาม หมายความว่า มีการควบคุมตนเองได้ หรือรู้จักปกครองตนเอง แปลได้ว่า หลักไตรทังสามของบุคคลที่มีการควบคุมตนหรือรู้จักปกครองตนเอง หรือ ควบคุมตนได้ให้อยู่ในหลักไตรทังสาม นั่นเอง ควบคุมปกครองตนเองได้ตามหลักไตรทังสาม การที่เอาสองคำนี้มารวมกันเป็นความหมายทางธรรมที่ว่า เราจะพัฒนาคนให้รู้จักปกครองตัวเองให้ดำเนินไปตามหลักไตรทังสามนี้ ซึ่งเป็นหลักการใหญ่ของพระพุทธศาสนา

ผู้เขียนได้อุปมาคำว่า ไตรรัตน์ ดวงแก้วทั้งสาม คือ สิ่งที่มีค่าแท้ ซึ่งทำให้ชีวิตดีงาม ประเสริฐ เลิศได้จริง ไตรรัตน์ คือพระรัตนตรัย หรือดวงแก้ว ทั้งสามนี้ เปรียบเทียบความหมายในพระไตรปิฎก ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เป็น 2 แบบ คือ แบบแรก ที่พบบ่อยที่สุดนั่นคือ ตรัสพระรัตนตรัยรวมไว้ด้วยกันในศรัทธาข้อเดียว คือ ตถาคตโพธิสัตถา (ความเชื่อในปัญญาตรัสรู้ของตถาคต) แบบที่สอง ว่าด้วยเรื่อง เมื่อตรัสถึงศรัทธาในขั้นที่เป็นอเวจจปสาทะ คือความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหว ในพระพุทธเจ้า ในพระธรรม และในพระสงฆ์ ซึ่งเป็นคุณสมบัติของอริยสาวก ขึ้นพระโสดาบันขึ้นไปในทางพระพุทธศาสนามีคำพูดที่พูดบ่อยๆ ว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่ต้องฝึก ต้องเรียนรู้ ต้องศึกษา และก็ประเสริฐได้ด้วยการศึกษา เมื่อฝึกแล้วก็ประเสริฐ สัตว์อื่นนั้นมันอยู่ด้วยสัญชาตญาณ แทบไม่ต้องฝึก มีการเรียนรู้แค่พอเอาตัวรอด จะฝึกให้ประเสริฐไม่ได้ เกิดมาอย่างไร ก็ตายไปอย่างนั้น ไม่เหมือนคนที่ฝึกตนเองได้ และมีวิสัยแห่งการฝึกดั่งว่าไม่มีที่สิ้นสุด ว่าแล้ว ตถาคตโพธิสัตถา คือความเชื่อในศักยภาพของมนุษย์ที่พัฒนาให้เป็นพุทธะได้ ความเชื่อในการฝึกศึกษาพัฒนาตน ก็จะเป็นจุดจিতสำนึกในการฝึกตน จิตสำนึกในการเรียนรู้ หรือจิตสำนึกในการศึกษาขึ้น ให้คนก้าวไปในกระบวนการศึกษา

ผู้เขียนได้อธิบายประเด็น เรื่องไตรลักษณ์ คือลักษณะสามอย่าง ซึ่งเป็นความจริงของสิ่งทั้งหลายตามธรรมดาของธรรมชาติ ที่เราเรียกว่า กฎธรรมชาติ ส่วน อนิจจตา คือความไม่เที่ยง (อนิจจัง) ให้มองในแง่ว่า ช่วยให้เรารู้ทัน แล้วยอมรับความจริงของกฎธรรมชาติ หรือ ปลง โดยจะเห็นได้ว่า ที่พูดกันว่า ปล่อยาวง โดยมักจะโยงเข้ากับหลัก อนิจจัง และใน 3 ข้อ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา คนไทยส่วนใหญ่ คำนึงกับคำว่า อนิจจังที่สุด

ผู้เขียนอธิบายในรายละเอียดเรื่อง อนิจจตา เป็นสัญญาณบอกแก่ปัญญาขั้นต้นให้เรา รู้และตระหนักถึงความจริงที่มองเห็นได้ง่ายว่า สิ่งทั้งหลาย เกิด ดับ เปลี่ยนแปลงไป แต่ว่ารู้เท่านั้นยังไม่พอหรอก เราจะต้องมีปัญญาที่สืบสาวลึกลงไปอีกชั้นหนึ่ง คือปัญญาที่รู้ถึงเหตุปัจจัยของความเปลี่ยนแปลงนั้น เริ่มตั้งแต่ รู้ว่าสิ่งทั้งหลายที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น ไม่ได้เกิดจาก

การเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ แต่เปลี่ยนแปลงตามเหตุปัจจัย แล้วมันจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร จะเจริญขึ้นหรือเสื่อมลงมันก็แล้วแต่เหตุปัจจัยของมัน ถ้าเราฉลาด เรามีปัญญา เราก็กทำไปจัดการไปตามเหตุปัจจัยนั้น เมื่อเรารู้ถึงเหตุปัจจัยแล้ว ถ้าเราทำเหตุปัจจัยที่จะทำให้มันเจริญ มันก็จะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เจริญ ถ้าเราทำเหตุปัจจัยที่จะทำให้มันเสื่อม มันก็จะเปลี่ยนแปลงในทางที่เสื่อม ดังนั้น เราจึงต้องศึกษาให้รู้ถึงเหตุปัจจัย ต่างๆ ว่าปัจจัยไหนที่ต้อง แก่ ตัวไหนต้องกัน ตัวไหนบ้างที่ต้องทำให้เกิด แล้วก็จัดการเหตุปัจจัยไปตามนั้น ทั้งหมดนี้จะ ปล่อยหรือรอช้าไม่ได้ ท่านจึงให้หลักอุปมาพารมมไว้ ว่าให้อยู่และทำการทั้งหลายโดยไม่ ประมาท (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559: 1-14) สอดคล้องกับหนังสือ มรรคา แห่งชีวิต ความว่า “ วิธีการดับทุกข์นั้น คือ ไปหาเอาข้างหน้า แล้วแต่ทุกข์จะเกิดขึ้นใน ลักษณะอย่างไร ไข้ไหม นั้นเป็นการแก้ที่ผลไม่ใช่การแก้ที่เหตุ บัดนี้ ขอท่านจงตั้งใจฟัง อาตมาจะกล่าวถึงวิธีดับทุกข์ในศาสนาแห่งพระบรมศาสดาของอาตมา พระองค์ทรงสอนว่า ถ้าจะดับทุกข์ให้ดับที่ต้นเหตุของทุกข์ เมื่อตัดเหตุได้แล้ว ผลก็จะไม่เกิดขึ้นอีก แนวทางดับทุกข์นั้นเรียกว่า มรรคมอญ 8 ซึ่งเป็นการปฏิบัติสายกลาง...”(พระไพศาล วิสาโล, มรรคา แห่งชีวิต, 2537 : 37)

ผู้ศึกษามีความเห็นว่ กฎธรรมชาติ สัมพันธ์กับ กฎไตรลักษณ์ ทุกอย่าง อนิจจัง ไม่เที่ยง สิ่งทั้งหลาย เกิด ดับ เปลี่ยนแปลงไปในที่สุด ผู้เขียนได้อธิบายให้เห็นเป็นรูปธรรม อย่างชัดเจน เช่น ในประเด็นที่ว่า ไม่ทุกข์ไม่โศกไม่เศร้าทำกิจก็คือในแง่ทำกิจกรรมกิจการ หน้าที่การงาน เช่น ในการศึกษาพัฒนาตนเองที่เป็นกิจของเรา เราก็ได้ด้วยเช่นกัน คือ ความไม่ประมาทเป็นอันว่าปล่อยวางในการทำจิตและไม่ประมาทในการทำกิจเลยได้ทั้งสอง แ่ง ทั้งได้อธิบายลงลึกต่ออีกว่า หลักการในเรื่องความรู้อนิจจตา คือ ความจริงแห่งอนิจจตานี้ เป็นกฎธรรมชาติที่เป็นฐานรองรับกระบวนการของการศึกษาทั้งหมด เรื่อบอกว่ามนุษย์เป็น สัตว์ที่ต้องศึกษา และมนุษย์นั้นศึกษาคือฝึกหัดพัฒนาได้ เพราะมนุษย์มีศักยภาพที่จะพัฒนา ให้เป็นพุทธะได้ แต่การศึกษาฝึกหัดพัฒนานั้นเป็นไปได้ ก็เพราะธรรมชาติมีธรรมชาติ คือ การ ที่สิ่งทั้งหลายเปลี่ยนแปลงไปนั้น ไม่ใช่เปลี่ยนแปลงไปเรื่อยเปื่อยเลื่อนลอย แต่เป็นไปตามเหตุ ปัจจัย การศึกษาพัฒนามนุษย์ก็จึงเป็นระบบการแห่งเหตุปัจจัย ความจริงแห่ง อนิจจตา เมื่อสิ่งทั้งปวงเกิดดับแตกสลายเปลี่ยนไปตลอดเวลาตามเหตุปัจจัยนั้นเราจะต้อง ดำเนินชีวิตและทำการทั้งหลายด้วยความไม่ประมาท ในเรื่องนี้จะต้องบอกต่อไปอีกด้วยว่า ความไม่ประมาทที่เป็นฐานสำคัญที่สุดเป็นจุดเริ่มของความไม่ประมาททั้งหมดก็คือ ความไม่

ประมาทในการศึกษาผู้เขียนได้เขียนแบบกะเทาะเปลือกของมนุษย์จนถึงแก่นได้อย่างชัดเจน
ลึกซึ้ง

ไตร ที่ นับถือ/นำทาง

ผู้เขียนได้อธิบายถึง คนในชุมชนหรือสังคมที่ดั้นด้นอันเป็นที่ซึ่งคนจะพัฒนาตนให้ดีขึ้น
สภาพเอื้ออย่างหนึ่งก็คือการที่บุคคลที่อยู่ร่วมกันในนั้น มีความรู้สึกรักกัน มีน้ำใจเกื้อหนุนซึ่ง
กันและกัน พร้อมทั้งจะร่วมมือร่วมใจช่วยเหลือกัน ไม่หวาดระแวงกัน ไม่ขุ่นมัวกังวลหรือ
ฟุ้งซ่านในเรื่องการทะเลาะวิวาทหรือความขัดแย้งอะไรต่างๆ นี่คือการสามัคคี เมื่อสามัคคี
กันแล้ว เอื้อกันแล้ว ช่วยเสริมกันให้ดีขึ้น และรวมกันให้มีกำลังมาก แม้แต่บรรยากาศก็จะ
สดใสรุ่งเรือง ทำให้คนมุ่งหน้าไปทำกิจของตน แต่ในทางเจริญไตรสิกขา เพียงแค่จะเจริญสมาธิ
ใจก็ปลอดโปร่งจิตรวมและตั้งมั่นได้ง่ายด้วยเหตุนี้ จึงเน้นความสามัคคีเป็นที่สุด ทั้งให้ความ
สามัคคีเป็นที่รองรับวินัย และจัดวางวินัยให้เป็นเครื่องดำรงรักษาความสามัคคี แล้วเข้ามาใน
ระบบสังฆะ ก็เป็นความสามัคคีของหมู่ชน ที่เป็นกัลยาณมิตรกัน เพราะฉะนั้น จึงแน่นอนว่า
จะมาเกื้อหนุนในการที่แต่ละคนจะทำกิจหน้าที่ของตน โดยเฉพาะการศึกษาพัฒนาตนเองให้
ได้ผลดีที่สุด(พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559: 20-38) ในเรื่องนี้สัมพันธ์กับหนังสือ
ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ฉบับรวบรัด ตอนที่ 6 เรื่องของการพัฒนาการมนุษย์ตามคติฟรอยด์
(Psychosexual Development) ความว่า น่าจะถือว่าเป็นทฤษฎีย่อยในทฤษฎีใหญ่ จิต
วิเคราะห์ (Psychoanalysis) โดยฟรอยด์ได้เน้นถึงพัฒนาการไซโคเซ็กชวลเป็น 5 ระยะ ที่
เด็กทุกคนจะต้องผ่านระยะพัฒนาการ (ขั้นที่ 1 ผ่านไปถึงขั้นที่ 5) ในแต่ละระยะของ
พัฒนาการไป ในช่วงต้นหรือเยาว์วัยแห่งชีวิต หากบางระยะมีข้อบกพร่องขาดไปหรือเกินไป
ย่อมมีผลต่อพฤติกรรมของเด็ก ๆ เมื่อได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่แล้วจะเป็นผู้ใหญ่ที่มีพฤติกรรม
แตกต่างกันออกไปด้วย 5 ระยะพัฒนาการที่เด็ก ๆ ทุกคนจะต้องผ่าน ระยะปาก (oral) 0-2
ขวบ ระยะแอนัล (Anal) 2-3 ขวบ ระยะฟัลลิก (phallic) ระยะเลแท่นหรือแฝงเร้น (latent)
6-11 ขวบ ระยะเจนิตัล (Genital) 11 ขวบขึ้นไป (กิตติกร มีทรัพย์, 2559 : 43-44)

ผู้ศึกษามีความเห็น ว่า ผู้เขียนได้เน้น การศึกษาไทยโดยการนำหลักธรรมมาเป็นสื่อ
นำในการเรียนการสอน ผู้เขียนต้องการสื่อให้ทราบว่า การเรียน การศึกษาซึ่งจะเรียนให้สนุก
มีความสุขในการเรียน ถ้าเข้าใจไม่ชัดปฏิบัติไม่ถูก อาจจะได้ผลตรงกันข้ามกับที่หวัง
กลายเป็นการขัดขวางการศึกษาไปได้ การที่จะเรียนให้สนุกและมีความสุขนั้น จะต้องเกิดขึ้น

จากเหตุปัจจัยภายนอกก่อน คือ ครู หรือผู้สอน จะมาสอนหรือโน้มน้าว กระตุ้นเร้าให้เกิดปัจจัยภายในในตัวของเด็ก โดยทำให้เกิดความน่าสนใจใฝ่รู้ อยากจะเข้าใจ หรือเข้าถึงเนื้อหา และทำได้ตามวัตถุประสงค์ของบทเรียน การทำให้เรียนอย่างสนุก เป็นวิธีกระตุ้นเร้าสู่เป้าหมาย คือ ความสนใจ ใฝ่รู้ที่จะเข้าถึงเนื้อหาของบทเรียน แต่มีจุดพลาด 2 อย่าง คือ 1. ปัจจัยภายในไม่เกิดขึ้น กลายเป็นว่าเด็กมีความสุขในการเรียน ต้องอาศัยหรือขึ้นอยู่กับครู หรือผู้สอนมาจัดทำให้อยู่เรื่อยไป เด็กไม่สามารถเรียนอย่างมีความสุขด้วยตนเอง นี่คือความสุขของเด็กขึ้นต่อการจัดตั้ง 2. เป้าหมายพลิกผัน การทำให้เรียนสนุกมีเป้าหมาย คือจะช่วยให้เด็กเกิดความสนใจใฝ่เรียนรู้อาณาสนุกมาเป็นเป้าหมาย จะเห็นได้ว่า ผู้เขียนเสนอแนวทางของการศึกษาเป็นสำคัญ หากได้นำหลักการของผู้เขียนไปพัฒนาเด็กก็จะมีพัฒนาการทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสมองเป็นองค์รวมของความรู้ซึ่งครูผู้สอนสามารถนำไปต่อยอดได้

ไตร ที่ รู้ทัน

ผู้เขียนได้หยิบยก หลักอนิจจตา และได้อธิบายความหมาย ให้รู้ทันและวางใจถูกต้องต่อความจริงของธรรมชาติ ในแง่ที่เราเรารู้ว่าความจริงมันเป็นอย่างนั้นเราเอาตามใจอยากไม่ได้เราก็กว้างตัณหาออกไป แล้วก็ไม่ได้เกิดความทุกข์มาบีบคั้นจิตใจมากขึ้น จนกระทั่งเมื่อรู้ทันถึงความจริงเต็มที่ ก็ไม่ทุกข์เลย แต่พร้อมกันนั้น มีอีกด้านหนึ่งเราเอาความรู้ไปใช้ในการทำการต่าง ๆ ตั้งแต่การฝึกตนโดย ไม่ประมาททำจริงจังเต็มที่ตลอดเวลา เมื่อปฏิบัติถูกแล้วก็ได้ทั้งสองอย่าง คือ ทำจิต และ ทำกิจ ทำจิตก็คือ รู้เข้าใจเท่าทันความจริง แล้วก็ทำจิตให้ปล่อยวาง ทำจิตให้หลุดออกมาเป็นอิสระ ให้หายทุกข์ เราเรียกกันว่าทำใจได้ เป็นอันว่าทำจิตใจให้สบาย และผู้เขียนได้อธิบายความหมายของ ทุกขตา แปลว่า ความเป็นทุกข์ แต่ทุกข์ในที่นี้ไม่ได้หมายถึง ความรู้สึกของคนที่เจ็บปวดโศกเศร้าเสียใจแต่เป็นอาการของสิ่งทั้งหลายทั่วไปตามธรรมดาของธรรมชาติ ซึ่งเป็นไปด้วยกันพร้อมอนิจจตา คือ อาการที่สิ่งเหล่านั้นตกอยู่ในภาวะแห่งความบีบคั้น อัดอั้น เครียด เสียดสี กดดันโดยมีปัจจัยที่ขัดแย้งฝืนแย่งกระทบ กระแทก อันจะทำให้คงตัว ทนอยู่ในภาวะเดิมไม่ได้ ต้องแปรไป ต้องผันแปรเปลี่ยนไปเป็นอย่างอื่น หรือกลับกลายหายไปจากภาวะ ก่อนหน้านั้นอนิจจตามีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เป็นของที่มองเห็นกันได้ทั่วไปหรือเห็นได้ค่อนข้างง่ายสำหรับมนุษย์ทั้งหลาย แต่ข้อที่มีผลต่อมนุษย์ชัดเจนเป็นที่สนใจจิตตัว ก็คือ ทุกข์ เพราะว่าจากภาวะบีบคั้นของทุกขตาในธรรมชาติ ที่มันอัดเครียด มันเบียดเบ่ง มันกดดัน อะไรต่างๆ ก็ส่งผลต่อให้เกิดขึ้นมาเป็นความรู้สึกที่

เรียกว่าทุกขเวทนาในใจคน เป็นปัญหาเกิดขึ้นมาแล้ว ตัวเองก็ทนไม่ค่อยไหวจึงเป็นจุดชัดที่เราจะต้องปฏิบัติจัดการแก้ไข (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559 : 44-70) สอดรับกับหนังสือ พุทธวจน หมวดธรรม เปิดธรรมที่ถูกปิด แกักรรณ ตอน ทุกข์เกิดเพราะมีเหตุปัจจัย ความว่า อานนท! ปริพาชกเหล่านั้น ได้กล่าวกะเราผู้นั่งแล้ว อย่างนี้ว่า “ท่านโคตมะ! มีสมณพราหมณ์บางพวก ที่กล่าวสอนเรื่องกรรมย่อมบัญญัติความทุกข์ว่า เป็นสิ่งที่ตนทำเอาด้วยตนเอง มีสมณพราหมณ์อีกบางพวกที่กล่าวสอนเรื่องกรรม ย่อมบัญญัติความทุกข์ว่า เป็นสิ่งที่ผู้อื่นทำให้สมณพราหมณ์อีกบางพวกที่กล่าวสอนเรื่องกรรม ย่อมบัญญัติความทุกข์ว่า ไม่ใช่ทำเองหรือใครทำให้ ก็เกิดขึ้นได้ ในเรื่องนี้ ท่านโคตมะของพวกเรา กล่าวสอนอยู่อย่างไร? และพวกเรากล่าวอยู่อย่างไร? จึงจะเป็นอันกล่าวตามคำที่ท่านโคตมะกล่าวแล้ว ไม่เป็นการกล่าวด้วยคำไม่จริง แต่เป็นการกล่าวโดยถูกต้อง และสภธรรมิกบางคนที่กล่าวตามจะไม่พลอยกลายเป็นผู้ควรถูกติเตียนไปด้วย?” ดังนี้ อานนท! เราได้กล่าวกะปริพาชกทั้งหลายเหล่านั้นว่า ปริพาชกทั้งหลาย! เรากล่าวว่า ทุกข์ อาศัยเหตุปัจจัย (ของมันเองเป็นลำดับ ๆ) เกิดขึ้น มันอาศัยเหตุปัจจัยอะไรเล่า? อาศัยปัจจัย คือ ผัสสะ ผู้กล่าวอย่างนี้แล ชื่อว่ากล่าวตรงตามที่เรากล่าว”(พุทธวจนสถาบัน, 2558 : 39-40)

ผู้ศึกษามีความเห็นว่า ผู้เขียนได้อธิบายให้เห็นอย่างชัดเจน ในแง่ทำกิจกรรมกิจการหน้าที่การงาน เช่น ในการศึกษาพัฒนาตนเองที่เป็นกิจของเรา เราก็ได้ด้วยเช่นกัน คือ ความไม่ประมาทเป็นอันว่าปล่อยวางในการทำจิตและไม่ประมาทในการทำกิจเลยได้ทั้งสองแง่ ทั้งได้อธิบายลงลึกให้มนุษย์ใช้ปัญญาในเรื่อง อนิจจตา เป็นสัญญาณบอกแก่ปัญญาขั้นต้น ให้เรารู้และตระหนักถึงความจริงที่มองเห็นได้ง่ายว่า สิ่งทั้งหลาย เกิด ดับ เปลี่ยนแปลงไป แต่ว่ารู้เท่านั้นยังไม่พอหรอก เราจะต้องมีปัญญาที่สืบสาวลึกลงไปอีกชั้นหนึ่ง คือปัญญาที่รู้ถึงเหตุปัจจัยของความเปลี่ยนแปลงนั้น เริ่มตั้งแต่ รู้ว่าสิ่งทั้งหลายที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น ไม่ได้เกิดจากการเปลี่ยนแปลงไปลอยๆ แต่เปลี่ยนแปลงตามเหตุปัจจัย แล้วมันจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร จะเจริญขึ้นหรือเสื่อมลงมันก็แล้วแต่เหตุปัจจัยของมัน ถ้าเราฉลาด เรามีปัญญา เราก็ทำไปจัดการไปตามเหตุปัจจัยนั้นซึ่งผู้อ่าน ๆ แล้วสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้เป็นอย่างดี

ไตร ที่ ต้องทำ

ผู้เขียนได้อธิบายว่า ไตร ที่ ต้องทำ ว่าด้วยเรื่อง การฝึกพัฒนาชีวิตตามหลักไตรสิกขา ด้วยนำทางของไตรรัตน์ โดยตระหนักรู้และสอนประสานกับความจริงแห่งกฎธรรมชาติของไตรลักษณ์ก็เป็นอันโยงถึงกันหมดแล้วทั้งสามหลัก สิกขา 3 นั้น ก็จะมีการแยกแยะออกไป

ว่าเป็นทางการ คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา อธิปัญญาสิกขา เรียกสั้นๆ ว่า ศีล สมาธิ และ ปัญญา ศีลนั้นคือความสัมพันธ์และปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อมทั้งด้านวัตถุและสังคม อย่างเกื้อกูลกัน ไม่เบียดเบียนกัน เอื้อต่อการพัฒนาจิตใจ และพัฒนาปัญญา ส่วนสมาธิ ก็หมายถึง การพัฒนาจิตใจให้มีคุณธรรม มีความสามารถ หรือเข้มแข็ง และมีความสุข สุดท้ายคือ ปัญญา คือ การรู้และเข้าใจจนเข้าถึงความจริงของสิ่งทั้งหลายและความรู้นั้นก็เป็นการศึกษาที่พัฒนาชีวิตให้ก้าวไปจนบรรลุจุดหมายที่เป็นอยู่ ด้วยปัญญาโดยมีจิตใจเป็นอิสระ

ผู้เขียนได้นำหลักธรรมในเรื่อง ศีล 4 ชุด เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์ เป็นศีลที่ครอบคลุมทั้งหมด เรียกว่า ปาริสุทธิศีล 4 คือ 1. ปาฏิโมกขศีล ศีลหลัก หรือศีลประธาน 2. อินทริยสังวรศีล ศีลคือศีลสำรวมอินทริย์ 3. อาชีวปาริสุทธิศีล ศีลคือความบริสุทธิ์แห่งอาชีวะ 4. ปัจฉัยปฏิเสวนาศีล ศีลในการเสพใช้ปัจจัย 4 (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559 : 76-108) สอดรับกับหนังสือศีลห้า: (เบญจศีล) จริยธรรมสากลของพระพุทธศาสนา เพื่อสันติภาพโลก ความว่า “ในพระพุทธศาสนา หลักเกณฑ์ทางศีลธรรมเช่นนี้ เรียกว่า ศีล (ศีลธรรมหรือศีลข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่วทางกายและวาจา) ซึ่งเป็นหลักพื้นฐานของพระพุทธศาสนา ศีลจึงเป็นรากฐานเป็นบุพภาคและเป็นแหล่งเกิดของทุกสิ่งที่ดีงาม ฉะนั้น ศีลจึงเป็นข้อแรกของหมวดการปฏิบัติ 3 หมวดใหญ่ที่ประกอบเป็นไตรสิกขาในอริยมรรคมีองค์ 8 ได้แก่ ศีลธรรม (ศีล) ความมั่นคงของจิตใจ (สมาธิ) และความรอบรู้ (ปัญญา) ในสังยุตตนิกาย มีข้อความประกาศไว้ว่า “(ถาม) อะไรเป็นเบื้องต้นของธรรมขั้นสูง? (คำตอบ) ศีล ที่บริสุทธิ์สมบูรณ์ ฉะนั้น ศีลธรรมของพระพุทธศาสนามีหน้าที่ 2 ประการ ประการแรก คือ การทำหน้าที่เป็นหลักทางศีลธรรมในทางด้านการประพฤติ เพื่อมนุษย์จะได้อยู่ร่วมกันด้วยสันติในชุมชนที่เจริญแล้ว มีความไว้วางใจและเคารพนับถือซึ่งกันและกัน หน้าที่ประการที่สอง คือ เป็นจุดเริ่มต้นและพื้นฐานสำคัญในการเดินทางทางจิตวิญญาณ ไปสู่ความหลุดพ้นจากทุกข์โดยสิ้นเชิง ศีลก็คืออุบายที่จะทำให้สำเร็จทั้งสันติสุขในสังคม และความสงบแห่งจิต เป็นยาแก้ความเดือดร้อนใจ (วิปัสสนา) และความลึกลับสงสัย อันเป็นปฏิกิริยาต่อความมั่นคงแห่งจิต (สมาธิ) พระพุทธองค์ตรัสว่า “อานนทฺ ปรโยชนํและคุณค่าของศีล ก็คือ ความไม่มีความเดือดร้อนใจ (วิปัสสนา)” (พระมหาบาง เขมานันโท, 2559 : 2-3)

ผู้ศึกษามีความเห็น ว่า ผู้เขียนได้เน้นประเด็นสำคัญให้ผู้อ่านเข้าใจว่า มนุษย์ในขั้นของการพัฒนานั้น ต้องมี ศีล สมาธิ และปัญญา คือ ความสัมพันธ์และปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อมทั้งด้านวัตถุและสังคม อย่างเกื้อกูลกันเป็นสำคัญให้เข้าใจในเรื่อง การใช้ปัญญารู้จักกระทำต่อ

อิริยาบถของเราอย่างฉลาด เราก็จะสามารถบริหารอิริยาบถให้สมดุล ซึ่งผู้เขียนได้ชี้แนะแนวทางการยกตัวอย่างประกอบให้เห็นอย่างชัดเจน เช่น การเกื้อกูลต่อร่างกายช่วยรักษาสุขภาพของตัวเราเองให้ดี แต่ถ้าเราปล่อยเรื่อยเปื่อยรอให้ถูกทุกบังคับจึงเคลื่อนไหวอิริยาบถนั้น ไม่รู้จักบริหารมันเราก็กลายเป็นคนประมาท แล้วก็จะเกิดผลเสียหายทำลายสุขภาพของตัวเราเอง การอธิบายของผู้เขียนให้เข้าใจถึงองค์ประกอบทั้งหมดในทั้งระบบ และทั้งกระบวนการให้ผ่านลวงพ้นปัจจัยที่กั้นขวางขัดแย้ง และภาวะบีบคั้นกดดันทั้งหลายไปได้ พร้อมทั้งจัดการปัจจัยทั้งปวงที่เกิดเกี่ยวข้องให้เกื้อกูลหนุนประสานเข้ากันลงตัวพอดีที่จะเดินหน้าไปจนบรรลุถึงจุดหมายที่ตั้งาม

สามไตร ขยายสู่การปฏิบัติ

ผู้เขียนได้เขียนแบบตั้งข้อสังเกตว่า พระพุทธเจ้าทรงตั้ง “ภิกขุสังฆะ” ขึ้นเป็นชุมชนจัดตั้งด้วยการบวชเข้ามาอยู่ร่วมทำงานกันในตอนเริ่มแรกที่เดียวนั้น ซึ่งทรงส่งไปประกาศธรรมนั้น มีแต่ผู้ที่เป็นพระอรหันต์ คือ เป็นอริยชนระดับสูงสุด แต่ภิกขุสังฆะนี้ นอกจากเป็นชุมชนของผู้ที่ศรัทธาทำงานเพื่อแจกจ่ายให้ธรรม คือ เพื่อหนุนการศึกษาของประชาชนในสังคมใหญ่ หมายความว่าสังคมที่แวดล้อมรอบนอกนี้ ผู้ใดศึกษาพัฒนาสูงสุดคือ เป็นเอกพระอรหันต์ในอริยสังฆะแล้ว ก็ออกไปอยู่ในภิกขุสังฆะซึ่งมีสภาพความเป็นอยู่ที่เหมาะสมกับตนซึ่งผู้เขียนได้สรุปใจความว่า สังคมที่อยู่กันนี้ เป็นสังคมของคฤหัสถ์คือ คนครองเรือน คนที่มีการศึกษาได้พัฒนาชีวิตเป็นอริยชนชั้นนำในสังคมนี้นี้ คือ บุคคลระดับโสดาบัน คนในสังคมนี้นี้ แม้จะศึกษาอย่างสูงเป็นอริยชนชั้นโสดาบัน ก็มีลักษณะการดำเนินชีวิตที่พระพุทธเจ้ามักทรงใช้คำเรียกรวม ๆ ว่าเป็น “กามภคิ” (ผู้บริโภคมกาม) ผู้เขียนกล่าวโดยนัยนี้ว่า หลักการพัฒนาชีวิตสำหรับประชาชนทั่วไป จึงปรับเปลี่ยนจาก ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นทาน ศีล ภาวนา ที่เรียกรวมว่า “บุญกิริยา” แปลว่า การทำบุญ หรือประกอบความดีงาม คือ การเสริมสร้างคุณสมบัติที่ดีงามเป็นประโยชน์ให้แก่ชีวิตของตนเอง ดังที่พระพุทธเจ้าทรงใช้คำว่า “ปญญเมวโสสิขเขย” (บัณฑิตพึงศึกษาบุญ) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559 : 112-141) สอดรับกับหนังสือ ทำบุญแก้กรรม ความว่า “ตามหลักพุทธศาสนา มีการทำบุญด้วยกัน 10 วิธี เรียกว่า บุญกิริยา 10 คือ 1. ทานมัย การให้ทาน 2. สีลมัย การรักษาศีล 3. ภาวนามัย การเจริญภาวนา 4. อปจายนมัย การอ่อนน้อมถ่อมตน 5. ไวยาจจมัย การช่วยเหลือสังคม 6. ปัตติทานมัย การเปิดโอกาสให้คนอื่น มาร่วมทำบุญกับเรา 7. ปัตตานุโมนามัยยอมรับและยินดีในการทำความดีของผู้อื่น 8. ธรรมสวนมัย การฟังธรรม 9. ธรรม

เทศนามัย การแสดงธรรม 10. ทิฐุชุกรม ทำความเห็นให้ถูกต้อง” หรือเรียกว่า บุญกิริยาวัตถุ สรุพนัยเรื่อง บุญกิริยาวัตถุ ว่ามี 3 อย่าง คือ 1. ทาน การให้ เผื่อแผ่ แบ่งปัน 2. ศีล การประพฤติสุจริต มีความสัมพันธ์ที่ดีไม่เบียดเบียนกัน 3. ภาวนา ฝึกอบรมพัฒนาจิตใจ เจริญปัญญา (พระธรรมสิงหบุราจารย์, 2557 : 61-63)

ผู้ศึกษามีความเห็น ว่า ผู้เขียนได้เขียนเพื่อให้เข้าใจได้ง่าย โดยการเปรียบเทียบสังคมของสงฆ์กับสังคมของคฤหัสถ์ ได้ชี้แนะให้เห็นการครองเรือนของผู้อยู่ใน “กามภคิ” (ผู้บริโภคมกาม) เสนอแนวทาง การอยู่ในสังคมของคฤหัสถ์หลักการพัฒนาชีวิตสำหรับประชาชนทั่วไป จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรม หรือการปฏิบัติธรรมจากยากมาสู่แบ่งง่าย คือ จากศีล สมาธิ ปัญญา เป็น ทาน ศีล ภาวนา ที่เรียกรวมว่า “บุญกิริยา” แปลว่า การทำบุญ หรือประกอบความดีงาม คือการเสริมสร้างคุณสมบัติที่ดีงามเป็นประโยชน์ให้แก่ชีวิตของตนเอง การทำบุญต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบอะไรบ้าง การทำบุญครบทั้ง 3 อย่างพร้อมกันเลย คือ ทาน ศีล ภาวนา ก็จะได้านิสงส์แก่ตนเอง ในบทนี้ผู้เขียนได้อธิบายและแจกแจงทุกประเด็นให้ผู้อ่านได้เข้าใจโดยปราศจากข้อสงสัย เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ด้วย

สามไตร ฐานของปฏิบัติการ

ผู้เขียนได้อธิบายถึง เรื่อง หลักศรัทธาหรือ “สัทธา 4” คือ กรรมสัทธา วิปากสัทธา กัมมัสสกตาสัทธา และตถาคตโพธิสัทธา ว่า ไม่มีหลักฐานมาแต่เดิม แต่คนไทยถือสืบๆ กันมา ส่วนศรัทธาของเดิมที่มีมาเก่าที่สุด ได้แก่ ในพระไตรปิฎกมีอย่างเดียว คือ ตถาคตโพธิสัทธา คือ ศรัทธาในพระรัตนตรัย (รัตนตยสัทธา) ซึ่งผู้เขียนได้อธิบายต่อไปว่า ในชั้นอรรถกถาจัดสัทธามี 2 อย่าง คือ 1) ตถาคตโพธิสัทธา และ 2) กรรมผลสัทธา สรุปลงใน 2 ข้อคือ ข้อที่หนึ่ง เป็นเรื่องของพระรัตนตรัย ข้อที่สอง เป็นเรื่องของกรรม ผู้เขียนได้เขียนต่ออีกว่า การตั้งตัวก้าวไปในการพัฒนาของมนุษย์ หลักการจะต้องมั่น การปฏิบัติต้องจริงจังด้วยศีล 5 อยู่ที่เจตนาไม่เบียดเบียนหนุ่นด้วยศีลเกื้อกูล การศึกษาจะสร้างโลกที่สุขไร้การเบียดเบียน เมื่อเจอปัญหาเราก็สามารถแก้ปัญหาได้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2559 : 142-169) สอดรับกับหนังสือศีลเป็นอาภรณ์อันประเสริฐ ตอนอานิสงส์ของผู้มีศีล ความว่า “พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในมหาปริณิพพานสูตร ที่มณิกายมหาวรรคว่า ผู้มีศีลย่อมได้รับอานิสงส์ 5 ประการ คือ ข้อที่ 1 ย่อมได้โภคทรัพย์ใหญ่หลวงซึ่งมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ ข้อที่ 2 กิตติศัพท์อันดีงามย่อมกระฉ่อนข้อที่ 3 เข้าไปหาบริษัทใดๆ เช่น ชัตติยบริษัท

พราหมณ์บริษัท คหบดีบริษัท สมณบริษัท ย่อมเป็นผู้แก่แล้วกล้า ไม่เก้อเขินเข้าไปหาบริษัทนั้น ๆ ข้อที่ 4 ย่อมไม่หลงลืมสติ ข้อที่ 5 หลังจากตายแล้ว ย่อมไปบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์ (สีเลน สุคติ ยนติ) (พระมหาทองม้วน สุพุทธจิตโต, 2551 : 7)

ผู้ศึกษามีความเห็น ว่า ผู้เขียนได้อธิบายเกี่ยวกับความเป็นมาของเรื่องสัทธา หรือ ศรัทธาให้ผู้อ่านได้เข้าใจอย่างดีซึ่งได้เน้นการศรัทธาในพระรัตนตรัย และหลักของกรรม และที่ต้องปฏิบัติเป็นขั้นพื้นฐานของมนุษย์เลย คือ ศีล 5 จะเห็นได้ว่า ผู้เขียนได้เสนอแนวทางอันเป็นพื้นฐานให้มนุษย์ปฏิบัติ หากมนุษย์ไม่ละเมิดศีล 5 ก็จะไม่กระทำความผิดกฎของสังคม ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ซึ่งจะสามารถอยู่ร่วมกันโดยสันติสุขได้ ในบทนี้ผู้เขียนได้แจกแจงทุกประเด็นให้ผู้อ่านได้เข้าใจได้เป็นอย่างดี

สื่อสาระ

ผู้เขียนได้กล่าวถึง การตั้งชื่อ โรงเรียนสยามสามไตรซึ่งเป็นโรงเรียนวิสุทธิ ในปี 2550และได้รับชื่อเป็นทางการจากกระทรวงศึกษาธิการให้เริ่มใช้ในปีต่อมา ซึ่งผู้เขียนได้สรุปสาระสำคัญในตอนท้ายบทถึงสูตรปฏิบัติการณ์อันเป็นสูตรสำเร็จของชาวพุทธ อันพึงถือเป็นบรรทัดฐาน ดังนี้

1. หลักการ มนุษย์จะประเสริฐได้ เพราะฝึกตนด้วยสิกขา คือ การศึกษา ฝึกตนให้มีปัญญามีความบริสุทธิ์ และมีเมตตากรุณา มีความสามัคคี กระทำสิ่งที่ดีงามโดย پاکเพียรไม่ประมาท

2. ปฏิบัติการ จะต้องนำชีวิตและร่วมนำสังคมประเทศชาติไปสู่ความดีงาม และความสุขความเจริญ ด้วยการปฏิบัติ คือ ก) มีศีลวัตรประจำตน คือ กราบไหว้ แสดงความเคารพต่อพระรัตนตรัย สมาทานเบญจศีล ให้เป็นนิจศีล สวดมนต์ เจริญสมาธิวันละ 5-10 นาที ข) เจริญกุศลเนื่องนิมิต คือ บำเพ็ญกิจวัตรวันพระ ตักบาตร หรือแผ่เมตตา ฟังธรรม อ่านหนังสือธรรม ที่บ้าน ที่วัดหรือโรงเรียนร่วมกัน ประมาณ 15 นาที เก็บออมเงิน และแบ่งมาบำเพ็ญทาน เพิ่มพูนบุญกรรม บำเพ็ญประโยชน์ อุทิศแด่พระรัตนตรัย มารดาบิดา ครู อาจารย์ อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง และไปวัดชมอาราม ร่วมกิจกรรม ทุกวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และวันสำคัญของครอบครัว) ทำชีวิตให้งามประณีต คือ รู้จักประมาณในการบริโภคด้วยปัญญา ให้กินอยู่พอดี ปฏิบัติกิจส่วนตัว ดูแลของใช้ของตนเอง และทำงานของชีวิตด้วยตนเอง ขมรายการบันเทิงวันละไม่เกินกำหนดที่ตกลงกันในบ้าน และมีวันปลอดการ

บันทึก อย่างน้อยเดือนละวัน มีสิ่งที่บูชาไว้สักการะประจำตัว เป็นเครื่องเตือนใจให้ระลึกถึงพระคุณของพระรัตนตรัย และตั้งมั่นอยู่ในหลักชาวพุทธ

(พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559 : 85-269) สอดรับกับหนังสือ ทำบุญ“แก้กรรม” ชีวิตเจริญรุ่งเรือง ร่ำรวย ความว่า “มงคลชีวิต คือ คำแนะนำในการดำเนินชีวิตเพื่อความสุขและความเจริญก้าวหน้าของชีวิต ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ 38 ข้อ หรือ เรียกว่า มงคล 38 ประการ คือ 1) ไม่คบคนพาล 2) คบบัณฑิต 3) บูชาคนที่ควรบูชา 4) อยู่ในถิ่นอันสมควร 5) การได้เคยทำบุญไว้ก่อน 6) ตั้งตนไว้ชอบ....34) ทำให้แจ้งถึงพระนิพพาน 35) มีจิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรม 36) มีจิตไม่เศร้าโศก 37) มีจิตปราศจากกิเลส 38) มีจิตเกษม (ธรรมะบุญ, 2547 : 39-49)

ผู้ศึกษามีความเห็น ว่า ผู้เขียนได้เขียนแบบนำเสนอแนวทางการปฏิบัติตนของชาวพุทธ แบบสูตรสำเร็จ มีหลักการใหญ่อยู่ 2 หลักการดังกล่าว ทำให้ผู้อ่านเข้าใจ และสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้โดยผู้เขียนเน้นหลักศีล 5ปฏิบัติได้อย่างง่ายๆ ไม่มีพิธีรีตรองมากนัก หากเราจะนำหลักธรรมมงคล 38 ประการ มาปรับใช้ผสมผสานกับหลักศีล 5 ก็จะเป็นแนวทางที่ดี และเป็นหลักการที่ชาวพุทธสามารถนำไปปรับใช้ได้ชาวพุทธควรตระหนักและรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีอันเป็นรากฐานของชาวพุทธเพื่อที่จะสืบสานต่อพระพุทธศาสนาให้ดำรงต่อไป

สรุป

หนังสือธรรมะกึ่งวิชาการเล่มนี้ หากชาวพุทธสนใจที่จะศึกษาพุทธศาสนาก็เป็นเรื่องง่ายที่จะอ่านหนังสือเล่มนี้ ซึ่งมีจุดเด่น ดังนี้

1. จุดเด่นโดยภาพรวม การศึกษาหนังสือเรื่องสยามสามไตร สื่อนาคที่สดใสด้วยการศึกษาไทยวิถีพุทธหนังสือเล่มนี้ผู้เขียน ๆ ด้วยสำนวนภาษากึ่งวิชาการพร้อมนำหลักคำสอนของพระพุทธเจ้ามาดำเนินเล่าเรื่อง และร้อยเรียงอย่างเป็นกระบวน ขั้นตอนเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหาของแต่ละบท ดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน จะเห็นได้ว่าผู้เขียนได้เขียนด้วยความตั้งใจที่จะทำให้ผู้อ่านได้เข้าใจง่ายๆ หลีกเลียงการใช้คำศัพท์ทางพุทธศาสนาที่เข้าใจยาก เริ่มตั้งแต่การเขียนบทนำทำให้ทราบวัตถุประสงค์ของการเขียนเล่มนี้เพื่อจุดประสงค์อะไร สำนวนโวหารถ้อยคำที่ผู้เขียนใช้ทำให้อ่านง่ายตลอดเล่มซาบซึ้งในเนื้อหาเป็นขั้นเป็นตอนคล้ายปมข้อสงสัยของผู้อ่านด้วยการอ้างอิง เสนอหลักการทางวิชาการ

พร้อมยกตัวอย่างประกอบ การใช้กลยุทธ์ในการเขียนอิงหลักวิชาการ มีการอธิบายทุกองค์ประกอบครบถ้วนในทุกประเด็น

2. จุดเด่นด้านเนื้อหาหลักผู้เขียนได้เน้นการศึกษาไทยวิधिพุทธ ผู้เขียนต้องการสื่อให้ทราบว่า การเรียน การศึกษาซึ่งจะเรียนให้สนุก มีความสุขในการเรียน ถ้าเข้าใจไม่ชัดปฏิบัติไม่ถูก อาจจะได้ผลตรงกันข้ามกับที่หวัง กลายเป็นการขัดขวางการศึกษาไปได้ การที่จะเรียนให้สนุกและมีความสุขนั้น จะต้องเกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยภายนอกก่อนคือ ครูหรือผู้สอน จะมาล่อหรือโน้มน้าวกระตุ้นเร้าให้เกิดปัจจัยภายในขึ้นในตัวของเด็ก โดยทำให้เกิดความน่าสนใจใฝ่รู้ อยากจะเข้าใจหรือเข้าถึงเนื้อหาและทำได้ตามวัตถุประสงค์ของบทเรียน การทำให้เรียนอย่างสนุก เป็นวิธีกระตุ้นเร้า สู่เป้าหมายคือ ความสนใจใฝ่รู้ที่จะเข้าถึงเนื้อหาของบทเรียนนั้น ๆ

3. ขอนำเสนอผู้เขียนได้หยิบยกเรื่อง สยามสามไตร สื่อนาคที่สดใส เพื่อที่จะสื่อให้ผู้อ่านเข้าใจสถานการณ์ของวงการสงฆ์ และการศึกษาของพระสงฆ์โดยนำเสนอสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงมาร้อยเรียงเป็นตัวอักษรให้ผู้อ่านได้เข้าใจการนำกระบวนการความรู้ต่าง ๆ มาเชื่อมโยงกับหลักธรรมะ และเน้นไปถึงการปฏิบัติให้ถูกทางในแบบของชาวพุทธไม่หลงทางในการศึกษาด้วยตนเองนั้น เป็นการเขียนที่สมบูรณ์ทุกประการผู้ศึกษาจึงไม่มีข้อแนะนำเสนอแต่อย่างใด

เอกสารอ้างอิง

- กิตติกร มีทรัพย์. (2559). ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ฉบับรวบรัด. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์.
- ธรรมะพยุทำบุญ. (2547). แกักรรณ : ชีวิตเจริญรุ่งเรือง ร่ำรวย. กรุงเทพมหานคร : บริษัท รุ่งเรืองวิริยะพัฒนาโรงพิมพ์ จำกัด.
- พุทธวจนสถาบัน. (2558). พุทธวจน หมวดธรรม เปิดธรรมที่ถูกปิด แกักรรณ. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธโฆษาจารย์.
- พระธรรมสิงหบุราจารย์. (2557). ทำบุญ “แกักรรณ”. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร : บริษัท รุ่งเรืองวิริยะพัฒนาโรงพิมพ์ จำกัด,

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). สยามสามไตร สื่อนาคที่สไตส์ ด้วยการศึกษ
ไทยวิถีพุทธ. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร : บริษัทผลิธัมม์ ในเครือ บริษัท
สำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด.

พระไพศาล วิสาโล. (2537). มรรคาแห่งชีวิต. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร : บริษัท
พริมา พับบลิชซิง จำกัด.

พระมหาทองม้น สุทฺธจิตฺโต. (2551). ศิลเป็นอาภรณ์อันประเสริฐ. กรุงเทพมหานคร :
บุญศิริการพิมพ์.

พระมหาบาง เขมานันโท. (2559). ศิลห้า : (เบญจศิลป์) จริยธรรมสากลของพระพุทธศาสนา
เพื่อสันติภาพโลก. แปลโดย ดร.สุจิตรา อ่อนค้อม. ขอนแก่น : ห้างหุ้นส่วนจำกัด
โรงพิมพ์คลังน่านวิทยา.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542.
กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น จำกัด.